

Hüseyin Ferit (Törümküney) Bey (1878-1925)

Hüseyin Ferit (Törümküney), 1878 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Hacı İbrahim Recai, Kozan Sancağı Tahrîrât Eski Müdürüdür. Annesi ise Nefise Hanımdır. İlkokula babasının memuriyet görevini yaptığı Kütahya'da gitmiştir. Orta eğitimini ise 1893 yılında Fatih Rüştüyesinde tamamlamıştır. Ardından eğitimine Vefa Mektebi İdadisinde devam etmiş ve 1897'de mezun olmuştur. Ferit Bey, eğitim hayatını tamamladıktan sonra memurluk stajını İstanbul Bidayet Mahkemesinde yapmıştır. Memuriyet hayatına ise 1898 yılında Maliye Vekâletinde kâtiplik görevi ile başlamıştır. Ferit Bey, 1904-1911 yılları arasında Darüşşafakada öğretmenlik yapmış, tarih ve özel kitabet derslerine girmiş ve 1908-1909 seneleri arasında mezun olduğu Vefa İdadisinde de bir yıl tarih derslerini vermiştir. Ayrıca 1907 yılında mümeyyiz (kâtiplerin yazdıkları yazıları temize çeken memur) yardımcılığı görevini de yürüten Ferit Bey, 1909 yılında mümeyyiz olmuştur. Ferit Bey, 1910 yılında Personel Hesapları Kalemi Birinci Mümeyyizi, 1911 yılında ise müdür yardımcılığına atanmış ve bir yıl sonra da Emniyet Genel Müdürlüğü Muhasebe Müdürlüğüne görevlendirilmiştir. I. Dünya Savaşı döneminde Ferit Bey, 1915 yılında Diyarbakır, 1917 yılında ise Kastamonu Defterdarlığı vazifelerinde bulunmuştur.

Hüseyin Ferit (Törümküney) Bey

Ferit Bey, Kastamonu'da defterdarlık görevini yürütürken 15 Mayıs 1919'da İzmir Yunan birlikleri tarafından işgal edilmiş ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bölgesel direniş için Kuva'yı Milliye birlikleri teşkil edilmiştir. İşgaller karşısında milli direniş yolunu seçen Ferit Bey de Kastamonu'da Kuvâ-yı Milliye birliklerinin kurulmasına önderlik yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaştıktan sonra Kazım Bey'in önerisi üzerine itimat edilebilir valiler listesine Kastamonu Valisi İbrahim Bey'in ismi de eklenmiştir. Kastamonu Valisi İbrahim Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan gelen telgrafları Ferit Bey'in liderliğinde bulunan Kuvâ-yı Milliyecilere ulaştırmıştır. Ancak ihbar edilmesi üzerine İstanbul'a çağırılan İbrahim Bey tutuklanarak Bekirağa Bölüğüne sevk edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Vali İbrahim Bey'in tutuklanması üzerine Ali Fuat Paşa'ya bölgeye geniş yetkilere sahip bir subay gönderilmesi talimatını vermiştir. Ali Fuat Paşa bu talimat üzerine Miralay Osman Bey'i görevlendirmiştir. Ancak Kastamonu'ya doğru hareket eden Osman Bey, durumu haber alan muhalifler tarafından yolda tutuklanarak hapse gönderilmiştir. Defterdar Ferit Bey, 16/17 Eylül gecesi Makineli Tüfek Bölük Kumandanı Üsteğmen Şevket Bey ile başlattıkları harekâtla Miralay Osman Bey'i kurtarmıştır.

Miralay Osman Bey Kastamonu'da kontrolü sağladıktan sonra Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf göndererek hem genel vaziyet hakkında bilgi vermiş hem de Defterdar Ferit Bey'i vali vekili olarak atamak istediğini bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Miralay Osman Bey ile yaptığı yazışmalarda Ferit Bey'i Diyarbakır'daki görevi esnasında tanıdığını ve itimadı olduğunu belirtmiştir. Miralay Osman Bey'in önerisi ve Mustafa Kemal Paşa'nın onayı ile 17 Eylül 1919'da vali

vekili olarak görevlendirilen Ferit Bey, çevredeki vilayet ve kazalara telgraf çekerek Kastamonu'nun Kuvâ-yı Milliyyeye katıldığını bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği emir üzerine de Ferit Bey Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin teşkilatlanmasını sağlamıştır. Ayrıca teftiş ziyaretlerinde bulunarak bilhassa mekteplerin eksiklerini tespit etmiştir. Ferit Bey'in vali vekilliği döneminde Kastamonu'da İngilizlerin Merzifon ve Samsun'dan çekilmesi üzerine bir de milli nümayiş düzenlenmiştir. Burada bir konuşma yapan Ferit Bey; *'milletin ruhundan kopan bu kuvvetin her şeyi yapmaya muktedir'* olduğuna vurgu yapmıştır. Ancak Ferit Bey'in vali vekilliği görevi 2-3 ay kadar sürmüştür. Milli Mücadele'ye katıldığı için İstanbul Hükümeti tarafından azledilmiştir. Görevinden alınmasının ardından Kastamonu'dan ayrılan Ferit Bey Ankara'ya gitmiş ve Heyet-i Temsiliye'de görev almıştır.

Heyet-i Temsiliye, İtilaf Devletleri'nin 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmi olarak işgal etmesi ve Mebusan Meclisi'nin dağıtması üzerine seçimlerin yenilenmesi ve Ankara'da yeni bir meclisin açılmasına karar vermiştir. Bu seçimlerde Ferit Bey Çorum'dan 73 oy alarak milletvekili seçilmiş ve 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulunmuştur. Mecliste birinci grupta yer alan Ferit Bey, ilk toplantı senesinde I. Şube Başkanı seçilmiştir. Ayrıca mecliste; Anayasa, Bütçe, Dışişleri, Maliye ve Sayıştay komisyonlarında görev almış ve I. toplantı yılında Maliye Komisyonu Başkanlığını, II. toplantı yılında ise Bütçe Komisyonu'nun sözcülüğünü yürütmüştür. Ferit Bey, 25 Kasım 1920'de Konya ayaklanmasının soruşturulması için seçilen kurulda da vazifelendirilmiştir. Ayrıca İcra Vekillerinin, TBMM Başkanının üyelerden göstereceği adaylar arasından seçilmesi, Başkomutanlık süresinin 3 ay daha uzatılması ve eski Ankara milletvekili Atıf Bey'e vatani hizmet aylığı bağlanmasına dair kanunlar, Ferit Bey'in arkadaşları ile birlikte verdikleri öneriler üzerine kabul edilmiştir. Ferit Bey, 3'ü gizli oturumlarda olmak üzere toplamda 51 kez mecliste söz almıştır.

'Birinci Dönem T.B.M.M. Milletvekillerinin Gelecekte Beklentileri Anketine' de katılan Ferit Bey, memleketin bayındır hale gelmesi ve ekonomisinin iyileştirilmesinin uzmanlar tarafından belirlenecek esasların uygulanmasına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ferit Bey'e göre; bu yolda ilerleyebilmek için iç ve dış sorunların sona ermesini beklemek de gerçekçi bir yaklaşım değildir. Zira bütün devletlerin bu gibi sorunlar ile sürekli mücadele ettiğini düşünmektedir.

1.Dönemin sonlarına doğru Kastamonu valisinin görevinden alınması üzerine 17 Nisan 1923 tarihinde Ferit Bey kısa süreliğine tekrar bu göreve tayin edilmiştir. Ferit Bey'in Kastamonu valisi olarak göreve başladığı tarih TBMM'nin açıldığı 23 Nisan'a denk gelmesi vesilesiyle bir beyanname yayınlamıştır. Beyannamesinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve hâkimiyet-i milliye kavramı üzerinde durduğu görülmektedir. Ayrıca beyannamede memurların görevlerine değinen Ferit Bey'e göre; *'bir memur karşısına en fakir bir köylü geldiği zaman, onun efendi olduğunu ve bu memleketin asıl sahip-i hakikisi bulunduğunu bilmeliydi.'* Ferit Bey, yayınladığı ikinci bir beyannamede ise halkın refahı ve mutluluğu için başta eğitim olmak üzere iktisadi faaliyetlerin gelişmesine destek olacağını açıklamıştır. Ferit Bey'in yayınladığı bu iki beyannamede kullandığı ifadelerle dikkat edildiğinde halka dayanan ve halkın ön planda yer alacağı bir yönetim biçimine geçiş yapılacağına dair mesajlar yer almaktadır. Ancak Kastamonu'da önemli girişimlerde bulunduğu görülen Ferit Bey'in valilik görevi yine kısa sürmüştür.

1923 yılında TBMM'nin II. Dönemi için yapılan seçimlerde 543 oy alan Ferit Bey tekrar Çorum'dan milletvekili seçilmiştir. İkinci kez Çorum'dan milletvekili seçilen Ferit Bey, Çorum Müdafaa-i Hukuk Heyeti Riyasetine gönderdiği bir telgrafla Çorum halkına teşekkürlerini iletmiştir. Telgrafında öncelikle vekilliğini yaptığı Çorum halkını hayati sebepler ve vatani görevleri nedeniyle ziyaret edemediğini açıklayarak bundan dolayı duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir. Bununla birlikte vekillik görevlerini iyi bir şekilde yürütmüş olmasının tek tesellisi olduğunu ve Çorum halkının yeniden itimatlarına mazhar olması nedeniyle duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Bundan sonra da vatanın ve Çorum'un

menfaatine çalışmaya devam edeceğini de ilave etmiştir.

Ferit Bey, II. Dönemde mecliste, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye komisyonlarında görev almıştır. Bu dönemde Kavanin-i Maliye Komisyonu Başkanlığına üç kez seçilmiştir. Bunun yanı sıra Maliye Vekâleti Vekilliğinde bulunmuştur. Ancak daha önce Ankara'da bir ameliyat geçiren Ferit Bey, dönem içerisinde tekrar rahatsızlanmıştır. Kavanin-i Maliye Komisyonu Başkanı olarak yoğun bir mesai harcaması rahatsızlığının tekrarlamasına neden olmuştur. Bunun üzerine Ferit Bey, 3 Mart 1925 tarihinde tedavi olmak için İstanbul'a gitmiştir. Ferit Bey, tedavi için gittiği İstanbul'da 12 Mart 1925 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Eşi Kamuran Hanım, Ferit Bey'in vefat haberini TBMM Riyasetine çektiği bir telgraf ile bildirmiştir. Telgrafın mecliste okunması üzerine merhuma saygı gereği görüşmelere beş dakika ara verilmiştir. Cenaze töreni büyük bir katılım ile 13 Mart 1925 tarihinde gerçekleşmiş ve Kadıköy'de Mahmut Baba Türbesine defnedilmiştir. Ferit Bey'in vefatından sonra eşine ve iki oğluna Hıdemât-ı Vataniye ödeneğinden maaş bağlanmıştır. Arapça, Ermenice, Farsça ve Fransızca dillerini hâkim olan Ferit Bey'in "Efâl-i Fransaviye Cedâvili" (Fransızca Fiiller Cetveli) ve "Tarih-i Umumî" (Genel Tarih) adlı iki eseri bulunmaktadır. Türkiye'de 2 Temmuz 1934 tarihinde Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından ailesi Törümküney soyadını almıştır.

Hatice YILDIRIM

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi

(BCA), Fon No: 30.18., Yer No: 7.16.2.

(BCA), Fon No: 30.10., Yer No: 74.483.8.

(BCA), Fon No: 30.10., Yer No: 133.953.6.

TBMM Arşivi, Sicil Dosyası, No:100.

Resmi Yayınlar

Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, (Yay. Haz.) Orhan Özdil ve Murat Babuçoğlu, TBMM Yayınları, Ankara 2022.

Çorum İl Yıllığı 1967, Ankara Bilgi Basımevi, 1968.

Çorum İl Yıllığı 1973.

ÇOKER, Fahri **Türk Parlamento Tarihi**, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, C.III, TBMM Yayınları, Ankara 1995.

TBMM Albümü 1920-2010 (1. Cilt 1920-1950), (Ed.) Sema Yıldırım ve Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No.1, Ankara 2010.

İlk Meclis, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Beklentileri Anketi, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, Ankara 2004.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, Devre: I.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I.

Telif- Tetkik Eserler

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1986.

Atatürk'ün Bütün Eserleri (1927), Nutuk I, C.19, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006.

ÇELİK Ahmet, 'Birinci Büyük Millet Meclisi Döneminde Şehit Yakınlarına Yönelik Yardım Politikaları', **Belgi**, S.20, Yaz 2020, ss.243-264.

ÇELEBİ, Ercan, 'Bir Kuvâ-yı Milliyeci'nin Hayat Hikayesi: Hüseyin Ferit Recai Bey (Törümküney)', **Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.14, 2024, ss.53-73.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

ERDEHA, Kamil, **Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

ERTAN, Ayfer, **Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2008.

GÜLEN, Tuğba, **İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2015.

OZULU, Abdülkadir, **Çorum Gazetesi Çevirileri 1921-1925**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2008.

ÖZLÜ, Hüsnü, 'Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-ı Hukuk Hareketinin Doğuşu ve Bölgenin Kuvâ-yı Milliyeye Katılışı', **ÇTTAD**, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz), ss.69-87.

SABUNCUOĞLU M.İhsan, **Çorum Tarihine Ait Derlemelerim I-II Kısım**, Kardeş Matbaası, Çorum 1971-1973.

SAKALLI, Bayram, **Ankara ve Çevresinde Milli Faaliyetler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

TEKELİ İlhan, "Mütareke ve Kurtuluş Savaşında Çorum", **Çorum Tarihi**, 5. Hitit Festival Komitesi, Yay. Haz: Mustafa Ercan-İrfan Yiğit, Çorum Belediyesi Kültür Yayını, Çorum 2015.

YILDIRIM, Hatice, **I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008.

Hüseyin Ferit (Törümküney) Bey
Maliye Bakanlığı'nda yer alan
tercüme-i hâl kâğıdı

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/huseyin-ferit-torumkuney-bey-1878-1925/?pdf=7754>
adresinden erişilmiştir